

Uudised

Hea klient!

Novembri lõpus (27. novembril) möödub neli aastat päevast, mil asutati Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS (EPJ). Ilmselt igapäevastes toimetamistes ei olegi muutusi märgata, sest jõudluskontrolli süsteemides muudatusi ei toimunud. Organisatsioonisiselt vaadates tuleb tunnistada, et ettevõtlusvormi muutus sattus kindlasti keerulisele ajale, sest see oli periood, kus seakasvatuse ja piimanduse sektoril olid samuti rasked ajad. Täna on aga rõõm tunnistada, et ettevõtte esimesed aastad on olnud edukad ning tänaseks oleme suutnud teha ka meie esimese väga olulise investeeringu piimaanalüsaatori ostmise näol. Uue analüsaatoriga oleme astumas uude ajajärku – meie võimekus piimatootjatele kasulikke infot pakkuda on suurenenud ja samas oleme loonud endale vähemalt teoreetilise eelduse pakkumaks lähiaastatel piimaanalüüsimisel uusi näitajaid.

Kui piimaveiste jõudluskontrollis on väga olulisel kohal piimaanalüsaator, siis seakasvatuse oleme viimasel aastal seakasvatavate soovist lähtuvalt uurinud, kas jõudluskontrolliandmete kogumiseks kasutatav tarkvara Possu oleks võimalik muuta sarnaselt Vissukesele ja Liisule interneti-tarkvaraks. Täna me teame, et süsteemi on võimalik muuta selliselt, et kasutusel olev Possu hakkaks ka otse EPJ andmebaasiga suhtlema.

Piimaanalüsaatori ostmise taasalgatas aga meie kontor ka teise teema – kas EPJ peaks olema kättesaadav tänases maailmas sotsiaalmeedia vahendusel. Arutelude tulemusel otsustasime ka EPJ-le teha oma Facebooki lehe, kus kindlasti kajastame meie tegevusi, aga teiselt poolt loodame jagada ka oma välismaa kolleegide postitusi, et meie loomapidajatele oleks ka rahvusvahelised kogemused lihtsamini kättesaadavamad.

Kaivo Ilves
Eesti Põllumajandusloomade
Jõudluskontrolli AS-i juhataja

EPJ uus aadress

Aadresside korrastamisega seoses muudeti Tartu linnavalitsuse korraldusega ka EPJ aadress, mis on nüüdsest F. Tuglase 12, Tartu linn, Tartu linn, Tartu maakond, 50094.

EPJ asukoht ei muutu, samuti jäävad samaks teised kontaktandmed ja rekviisiidid.

EPJ nüüd Facebookis

EPJ uudistele ja tegemistele on nüüd võimalik kaasa elada Facebookis, kus oleme leitavad Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi nime all.

Ootame oma kliente ja huvilisi meie lehte jälgima!

Uus analüsaator

EPJ soetas sügisel uue kaasaegse piimaanalüsaatori CombiFoss 7 DC.

Tegemist on tippudeliga piimaanalüsaatorite maailmas, mis ühendab endas MilcoScan 7 RM ja Fossomatic 7 DC-d ja võimaldab määrata piimaproovist 6 sekundi jooksul samaaegselt kuni 19 parameetrit. Mudeli tootmist alustas Taani firma Foss Analytical AS alles ülemöödunud aastal.

Uus analüsaator on kiirem kui vanemad masinad ja teeb tunnis rohkem analüüse. Seadmega saab määrata BHBd ehk hinnata ketoosiriski ning see võimaldab anda lisainfot udarapõletiku kohta (somaatiliste rakkude diferentseerimine).

Kui siiani saime BHBd (ketoosiohu indikaator) määrata vaid ühe seadmega, siis nüüd on võimalik neid analüüse teha kahe masinaga. See võimaldab teenust pakkuda kiiremini ja enamatele jõudluskontrolli klientidele. Jõudluskontrolli piimaproovist saadav BHB-näitaja on efektiivne ja kiire võimalus lehmade tervise jälgimiseks.

Muidugi teeb uus analüsaator ka tavapäraseid jõudluskontrolli ja piimatööstuste analüüse.

Uus teenus – bakterite üldarvu määramine piimas

Loomapidajatel on nüüd võimalik EPJ saata piimaproovid bakterite üldarvu määramiseks. Teenus aitab kontrollida, millises loomagrupid/piimatankis või millises piima liikumisahela punktis esineb probleeme. Saadud vastused on farmisiseseks kasutamiseks ning ei ole aluseks vaidlustes piimatööstustega, kuna proovid on võetud ja käideldud tööstuste poolt võetud piimaproovidest erinevalt.

Proov tuleb võtta säilitusainet sisaldavasse pudelisse (jõudluskontrolli proovipudel või muu katsuti). Konservaine tableti täielikuks lahustumiseks tuleb proovi 25–30 minutit pärast proovi võtmist loksutada. Proovipudel ning pudeli kaas märgistatakse ribakoodiga, sama numbriga ribakood kleebitakse saatelehele. Ribakoodid ning saatelehe saab EPJst (sh jõudluskontrolli spetsialistidelt). Saatelehele kirjutatakse loomapidaja andmed ning proovi andmed (nt piimatanki number) ja märgitakse, millist teenust soovitakse.

Piimaproovid peavad olema EPJ-s iga nädala teisipäeva hommikul kella kümneks. Oluline on, et proovid oleks võetud vahetult enne laborisse saatmist/toomist (esmaspäeval või teisipäeva hommikul), sest säilitusaine tagab proovide stabiilsuse lühikeseks ajaks. Teisipäevaks saabunud proovide vastused väljastab EPJ tootjale hiljemalt sama nädala reedel. Analüüsitulemusi näeb loomapidaja Vissukeses. Samuti saadab EPJ vastused e-postiga.

Teenuse hind on 2.50 €/proov.

Rekordlehm Maari

Torma Põllumajandusosaiingu lehm Maari (nr EE 16624290) on esimene lehm Eestis, kes lüpsis 305-päevasel laktatsioonil üle 20 tonni piima.

Maari teise laktatsiooni piimatoodang oli 20 160 kg (rasvasisaldus 3,26%, valgusisaldus 2,89%), esimesel laktatsioonil lüpsis ta 15 903 kg piima. Maari isa on Sebastiano 27383 ja emaisa on Langelore-ET 26352.

Uus piimaanalüsaator laboris

Tõstmaks proovide analüüsimise kiirust ja laiendamaks määratavate parameetrite arvu soetas EPJ uue kaasaegse piimaanalüsaatori CombiFoss 7 DC, mille tootmist alustas Taani firma Foss Analytical A/S alles 2016. aastal. Tegemist on tippudeliga piimaanalüsaatorite maailmas, mis ühendab endas MilcoScan 7 RM ja Fossomatic 7 DC-d ja võimaldab määrata piimaproovist 6 sekundi jooksul samaaegselt kuni 19 parameetrit.

Kui siiani saime BHBd (ketoosiohu indikaator) määrata vaid ühe seadmega, siis nüüd on võimalik neid analüüse teha kahe masinaga. See võimaldab teenust pakkuda kiiremini ja enamatele jõudluskontrolli klientidele. Jõudluskontrolli piimaproovist saadav BHB-näitaja on efektiivne ja kiire võimalus lehmade tervise jälgimiseks.

Udarapõletiku kohta annab uus analüsaator uue parameetri – DSCC (diferentseeritud somaatilised rakud). Juba aastaid on somaatiliste rakkude arv olnud see, mille alusel saame öelda, kas lehm on terve või põeb udarapõletikku. Kaasaegsed meetodid võimaldavad somaatiliste rakkude diferentseerimise ehk eristamise teel rutiinselt hinnata, kas tegemist on värske nakkusega või juba kroonilise põletikuga. Somaatilised rakud jagunevad lümfotsüütideks, makrofaagideks ja polümorfonukleaarseteks neutrofiilideks. Teadmine, millised rakud piimas domineerivad, annab lehma kohta rohkem infot ja võimaldab mastiidi efektiivsemat kontrollimist ja ravi. Arvestades asjaolu, et mastiit on lüpsikarja kõige kulukam haigus, annab piimaproovist määratud somaatiliste rakkude arv koos täiendava somaatiliste rakkude osatähtsuse määramisega (DSCC) detailsema pildi karja tervisest. Hetkel on see teenus arendamisel ja loodame tulevikus seda hakata pakkuma ka meie jõudluskontrolli klientidele.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uus analüsaator annab EPJ-le efektiivsemad võimalused loomakasvataja varustamiseks laialdasema informatsiooniga lehmade jõudlusnäitajate ja tervise osas.

Eduard Punga
labori peatehnoloog

Tiinuse testi seminar Saksamaal

EPJ juurutas 2015. aasta mais teenuse Tiinuse test piimast, mille tehnoloogia on välja töötatud firmas IDEXX. IDEXX i Ida-Euroopa esindajad kutsusid 2. oktoobriks Müncheni lähedal asuvasse Baierimaa piimalaborisse oma piirkonna teenuse kasutajad, et anda ülevaade hetkesesist, võimalikest arengutest ning jagada kasutajate kogemusi. Tuleb tunnistada, et Eesti on küll väike riik ja meie mahud on märgatavalt väiksemad võrreldes suurte riikidega, aga kohalolnutest olime kindlasti kõige kogenum teenusepakkuja.

IDEXXi puhul on tegu ka maailma mõistes suure organisatsiooniga, kus töötab kokku 7500 töötajat ja kel on lisaks USA peakontorile veel 10 tootmisüksust või kontorit erinevates maailmajagudes. Firma tegevusvaldkond on inimeste ja loomade heaolu ning tervis, kitsamalt võttes peamiselt diagnostika. Kõige suurema osa käibest, 87% moodustab lemmikloomadega seonduv. Rääkides tiinuse testi kasutamisest, siis teenusega tuldi välja 2012. a ja tänaseks arvatakse, et teenuse kasutamine on ületanud 18 000 000 testi piiri. Statistika on näidanud, et igal järgneval aastal tehakse võrreldes eelmisega aina rohkem teste. Kokkusaamisel esitati ka viimaseid uuringuid, kus on võrreldud erinevaid tiinuse diagnoosimise tulemusi. Uuringud vaid kinnitavad, et antud meetodi tulemused ei erine traditsioonilistest tiinuse diagnoosimise tulemustest. See, mida rõhutasid IDEXXi

esindajad ja mida oleme üritanud ka Eestis öelda, on see, et erinevad tiinuse diagnoosimise võimalused ei peaks konkureerima. Ei ole mõtet vaielda teernal, milline meetod on täpsem – oluline on tegeleda tiinuse diagnoosimisega ja võimalikult kiiresti reageerida olukorrale, kui selgub, et loom ei ole tiinestunud. Kui valdav osa riikidest väljendab tulemusi vormis jah/ei/kahtlane, siis tegelikult laboris testi tehes väljendub tulemus ka numbrilise väärtusena (PAG tase piimas). Taani jõudluskontrolli organisatsioon on uurinud tänaseks umbes 300 000 positiivset tulemust ning neid analüüsides on olemas ka PAG taseme normaalgraafik tiinuse vältel. See on aga tekitanud küsimuse, et kas nähes testimisel kõrvalekallet normaalgraafikust oleks võimalik saada infot nt äsja toimunud aborti kohta.

Kui kutsutud riikidest oli Eesti kõige kogenum testi kasutaja, siis meie võõrustaja, Baierimaa piimalabor tegi ülevaate ka piirkonna piimaveiste jõudluskontrollist ja tiinuse testi kasutamisest. Selles piirkonnas on jõudluskontrollis umbes 19 900 farmi ja 965 000 lehma. Loomulikult on Eesti ja Baierimaa mahud võrreldamatud, kuid sakslaste kogemused olid meile igati huvitavad ning kasulikud. Piirkonnas erineb jõudluskontrolli süsteem Eesti omast sellega, et Baierimaal tegeleb piimaproovide võtmisega proovivõtja, kes on piimalabori töötaja, ning sakslaste arvutused näitavad, et 80% jõudluskontrolli kuludest on seotud proovi võtmisega ning transpordiga piimalaborisse. See on ka põhjuseks miks kõikjal tegeldakse sellega, et saada jõudluskontrolli proovist võimalikult palju informatsiooni, sh määrata looma tiinust. Kui Eestis alustasime teenuse pakkimisega 2015. a, siis sakslased alustasid aasta varem ja nagu meilgi toimus alguses kas jõudluskontrolli proovide märgistamine või saadeti proovid eraldi. Paraku tuli siis alati leida farmis õige loom ja ka õige proov, mida märgistada. Sarnaselt meile hakkasid sakslased töötama välja mugavamad lahendused. Kui EPJ töötas välja tiinuse testimise paketid, kus loomapidajal tuleb valida, millisesse gruppi kuuluvaid loomi soovitakse testida, siis sakslased tulid välja veelgi lihtsama skeemiga – loomapidajaga sõlmitakse leping terveks aastaks ning kontrolli lähevad kõik loomad. Teenuse sisuks on kontrollida kõik seemendatud lehmad, sõltumata sellest kas loom tiinestub esimesest või hilisemast seemendusest, kahe positiivse tiinuse testi tulemuse saamiseni (loom loetakse tiineks, kui kahel järjestikusel kontroll-lüpsil on tulemus positiivne). Kui tulemus on negatiivne, siis looma testimine katkestakse kuni uue seemenduse registreerimiseni ja siis algab kõik algusest peale. Ainuke erand on, kui kaks järjestikust testi annavad tulemuseks kahtlane, siis soovitatakse pöörduda veterinaari poole ja süsteem ei tegele enam konkreetse loomaga. Loomapidaja saab valida, kas soovib testida loomi vaid tiinuse algusjärgus või teha lisaks veel üks kontroll pärast 160. tiinuspäeva. Loomapidaja maksab teenuse eest kvartaalselt ning maksustamise aluseks on loomade arv, mitte testide arv.

Hiljem kuulsime ettekannet ka kohaliku loomapidaja kogemustest. Teguti oli 70 lüpsilehmaga ettevõttega, kus keskmine piimatoodang on 8715 kg. Farm tõi teenusepaketi eelistena välja just eelkõige kasutamise lihtsuse, automatiseerituse ja rõhutas, et teenuse eest tasumine on arusaadav ning planeeritav, sest maksustatakse loomade arvu, mitte proove. Testi kasutamise tulemusena on tema karjas lühenenud poegimisvahemik, sest mittetiined lehmad leitakse kiiremini; kuna kontrollitakse kuni 2 positiivse tulemuse saamiseni, siis on paranenud ka varajase tiinuse katkemise avastamine, mis omakorda vähendab poegimisvahemikku; kontroll hilisemas tiinusejärgus välistab tiinete loomade lihatõöstusesse saatmise.

Tulles tagasi Baierimaa labori tulemuste juurde, siis tiinuse testi teenust kasutab u 2600 loomapidajat ja igakuiselt tehakse u 19 000 proovi. Viimase aasta proovide arvu kasv on toimunud eelkõige

kogu karja testimise paketi osas (üksikute proovide testimine ei ole muutunud).

Lisaks Saksamaa kogemustele esitleti osalejatele põgusalt ka Austria, Šveitsi ja Taani teenuse kasutamise põhimõtteid ja tulemusi. Taani tulemuste ja kasutamisega oleme juba kursis tänu Põhjamaade jõudluskontrolliorganisatsioonide iga-aastasele kohtumisele. Taani teenusepakettide põhimõte on sisuliselt sama, mis meil Eestis ja Taani paistab silma kõigi lisateenuste aktiivse kasutamise poolest. Üllatasid Šveitsi ja Austria, mis oleks justkui väiksed riigid, aga näiteks Šveitsi labor analüüsib aastas 4,4 miljonit jõudluskontrolli proovi ja teeb 200 000 tiinuse testi. Austria labor teeb u 135 000-piimalehmalise populatsiooni juures ühes kuus 3000 kuni 5500 tiinuse testi. Nende kahe riigi eripärana toodi muidugi välja asjaolu, et keskmine karja suurus on väike ja tihti on karjade asukohad hajali, mistõttu tööjõukulu on väga kallid ja see loob head eeldused teenuse kasutamiseks.

Eestile andis see kokkusaamine uusi mõtteid teenuse pakkumisel. Oli meeldiv kogeda, et IDEXX on igati avivalmis jagama oma infot ja abi teenuse tutvustamisel.

Tiinuse testi kasutamisest Eestis. Teenus on kasutusel alates 2015. aasta maist. Kokku oleme teinud u 16 000 proovi, millega oleme kontrollinud u 10 000 lehma tiinust. 2018. a teeme hinnanguliselt 5500 proovi, millega kontrollime 4000 lehma tiinust. 2018. a kasutab teenust u 150 loomapidajat. Keskmine proovide arv kuus on viimase aasta jooksul olnud erinevatel kuudel 400 ja 600 proovi vahel. Kõige suurem proovide arv oli novembris 2017, kui proovide arv oli 1094. Teenuse hind on 5,70 €/proov.

Kaivo Ilves

Läti jõudluskontrolli auditeerimas

ICAR on liikmete jõudluskontrolli teenuse hindamiseks loonud kvaliteedisüsteemi ja liikmetel on võimalik taotleda kvaliteedimärki ICAR *Certificate of Quality* (CoQ) kõigile oma tegevusvaldkondadele või osale nendest. CoQ tähendab, et organisatsioon järgib teenuse pakkumisel rahvusvaheliselt kokkulepituid põhimõtteid/reegleid. CoQ taotleja vastab küsimustikule kogu jõudluskontrolli valdkonna kohta, audiitor tutvub vastustega ja külastab organisatsiooni ning samuti farme, kus jälgitakse jõudluskontrolliga seotud tegevusi ning suheldakse loomapidajatega. Pärast külastust otsustab ICAR-i juhatus audiitori raporti põhjal CoQ andmise.

2018. a septembris toimus audit Läti organisatsioonis *Lauksaimniecības datu centrs* (LDC). Audiitorid olid Aire Pentjārv EPJst ja Emma Dair Iirimaalt. LDC on Läti põllumajandusministeeriumi haldusala asutus, mis loodi 1997. a loomade ja loomapidajate registri pidamiseks ning kõrvamärkide väljastamiseks. Praegu haldab LDC Läti loomapidajate, loomakasvatusehitiste ja loomade registrit, kogub ja töötleb jõudlus- ja põlvnemisandmeid (piimaveised, lihaveised, kitsed, lambad) ning teostab piimaveiste geneetilist hindamist. Samuti väljastab LDC kõrvamärke põllumajandusloomade märgistamiseks, peab lemmikloomade registrit (koerad, kassid, tuhkrud), haldab piimatöötlejate saadavat informatsiooni, sõdatootjate ning veterinaarteenuste registrit (laborianalüüside tulemused, karjade staatus, kohustuslikud uuringud jne) ning tunnustab aretusühinguid. Lätis on jõudluskontrollis 4610 piimakarja 126 369 lehmaga (keskmine karja suurus 27 lehma), 1290 lihakarja 52 055 loomaga (keskmiselt 40 veist), 21 kitsekarja 1278 kitsega (keskmiselt 61 kitse) ja 144 lambakarja 31 887 lambaga (keskmiselt 221 lammast). Jõudluskontrolli tehakse A-, B- või C-meetodil. Kõigil karjadel peab

olema tegevusloaga isik, kes jõudluskontrolli läbi viib. Tunnistus kehtib viis aastat ja selle uuendamiseks peab osalema koolitustel. Piimaveiste jõudluskontrolli piimaproove analüüsitakse kolmes piimalaboris, mis on eraldiseisvad ettevõtted, kes analüüsivad jõudluskontrolli piimaproove ja piimatööstuste kvaliteediproove. Laboris sisestatakse kõik kontroll-lüpside tulemused ning andmed edastatakse koos tulemustega LDC andmebaasi. LDCs toimub andmete töötlus ja tulemuste väljastamine. Kõik kontroll-lüpsi andmed saavad laborisse paberil, samuti saavad kõik kliendid tagasi pabertrükised. Jõudluskontrolli tulemusi on võimalik näha ka LDC internetilehelt. Sünni- ja väljaminekuandmeid esitavad paljud loomapidajad elektrooniliselt, kuna andmed liiguvad nii jõudluskontrolli andmebaasi kui loomade registrisse.

Auditi käigus külastasime LDC kontorit, kus anti ülevaade loomade registrist, jõudlusandmete töötlemisest, tõuraamatute pidamisest ja geneetilise hindamisest. Samuti viidi meid AS Siguldas CMAS piimalaborisse, kus analüüsitakse üle poole Läti jõudluskontrolli proovidest. Kõigis proovides määratakse rasva- ja valgusisaldus ning SRA, soovijatele karbamiidi- ja laktoosisisaldus. Samuti teeb labor tiinuse teste piimast. Läti loomapidajad on teenuse hästi vastu võtnud – testide arv suureneb kiiresti. Ettevõtte tegeleb ka piimaproovide transpordiga, aretuspullide kasvatamisega, sperma tootmise ja müügi, aretusala nõustamisega ning piimamõõturite kontrollimisega.

Külastasime 305 lehmaga piimafarmi. Lehmi lüpsatakse GEA lüpsiplatsil kaks korda päevas. Lisaks tegeleb ettevõtte kõõgiviljakasvatuse ning biogaasi tootmisega. 2017. a oli karja keskmine piimatoodang 9484 kg (rasv 3,99% ja valk 3,35%). Vaatlesime kontroll-lüpsi tegemist. Seda tehakse traditsioonilisel meetodil: kogus mõõdetakse ja proov võetakse kontrollpäeva mõlemal lüpsikorral. Kontroll-lüpsil pannakse kirja lehma number, piimakogus ja proovipudeli number (pudelil on järjekorranumbriga etikett). Piimaproov võetakse kulbikesega. Selles karjas oli kasutusel metallkulbike, kuid nt hiljem külastatud kitsekarjas võetakse proovid Eestis toodetud plastkulbikesega.

Külastatud kitsekarjas oli 35 lüpsikitse ja 4 sikku, lisaks noorloomad. Karja keskmine toodang oli 2017. a 676 kg piima (rasv 4,41%, valk 3,14%). Kitsede toodangut ning piima koostist ja kvaliteeti jälgitakse karjas hoolega, sest piimast tehakse kohapeal jogurtit, keefiri ja juustu.

Käisime ka lihakarjas, kus oli 47 šarolee tõugu veist. Noorloomi kaalutakse sünnijärgselt, 200-päevaselt, aastasel ja väljaminekul. Lehmi kaalutakse pärast esimest ja kolmandat poegimist. Pärast esimest poegimist hinnatakse ka looma temperamenti. Andmete registreerimist peetakse väga vajalikuks ning tulemusi kasutatakse igapäevatoos. Tõuaretusele pööratakse suurt rõhku. Aastate jooksul on karja toodud tõumaterjali nii Prantsusmaalt kui Rootsist.

Külastatud lambakarjas oli 449 lammast. Määratakse lammaste liha- ja villajõudlust. Farmis on TruTesti kaal, mis võimaldab loomi kiiresti kaaluda ja jälgida, kas kaalumistevahelisel ajal on loom kasvanud piisavalt hästi. Hiljuti võeti kasutusele elektroonilised kõrvamärgid, et loomade identimine kulgeks sujuvalt ja kiiresti. Kui Eestis tuleb lambad ja kitsed märgistada 6 kuu jooksul pärast sündi, siis Lätis tuleb seda teha 30 sünnijärgse päeva jooksul.

Audit annab organisatsioonile võimaluse saada hinnang oma tegevusele väljaspoolt, samas on auditeerimine väga huvitav ja hariv ka audiitoritele. Ka EPJi külastab varsti audiitor, kes hindab meie jõudluskontrollisüsteemi.

Aire Pentjārv
väliteenistuse osakonna juhataja

Ühest möödaläinud tähtpäevast

Tänavu 1. septembril möödus 20 aastat ajast, mil lõpetati kõigi karjade jõudluskontrolli andmete töötlemine nn. suurarvutil failisüsteemis ja alustati nende töötlemisega ning säilitamisega Oracle'i andmebaasis. Väiksematel klientidel, kel oli alla 30 lehma, oli seda tehtud juba sama aasta 1. maist. Meenutame, et 1. septembril 1998 oli meil jõudluskontrollis 2938 karja 119 136 lehmaga. Täna on jõudluskontrolli jäänud 520 karja 82 125 lehmaga. Üks põhilisi erinevusi varasemaga võrreldes oli kuutoodangute arvutamise meetodika muutus. Kui seni arvutati tehtud kontroll-lüpsi põhjal selle kuu toodang, siis nüüdsest mindi üle periooditoodangu arvutusele, milleks on toodang eelmisele kontroll-lüpsile järgnevast päevast kuni jooksva kuul tehtud kontroll-lüpsi päevani. Karjakontrolli kokkuvõtted saadeti tagasi kohe samal päeval, kui piimaproovid olid laboris tehtud ja piimakogused arvutisse sisestatud. Omanikule hakati järgmiseks proovilüpsiks laudalehti ette trükkima, nendel olid kirjas kõik karjasolevad lehmad, kes omanikul farmis ja grupis olid. Samale lehele sai ta kirjutada ka kõik lehmadega vahepealset perioodil toimunud sündmused (kinnijätud, poegimised, paaritused ja karjast väljaminekud). Side loomapidajate ja Jõudluskontrolli Keskuse vahel jäi esialgu toimima pabertrükkide vahendusel.

Seoses uuele süsteemile üleminekuga ja arvutite ning interneti laiema levikuga tegeldi alates 1998. aastast sellega, et loomaomanik

pääseks üle interneti oma arvutist Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi, saaks oma andmeid näha, väljatrükke teha jne.

Algul loodi Oracle Forms'i baasil programmide süsteem Vissu, aga kuna selle arendamine ja kasutamine nõudis palju ressursse, siis otsustati luua süsteem Vissuke, mis Oracle Forms'i vahendeid ei kasuta. Üle interneti pakutavate teenuste hulk suurenes pidevalt. 2003. a aprillis loodi omanikule endale võimalus sisestada tema loomadega toimunud sündmusi. Alates novembrist 2006 said kliendid võimaluse sisestada muude sündmuste kõrval elektrooniliselt ka kontroll-lüpsi andmeid. Vissukese loomise ajalugu alates 2004. a juulist ja võimalused on kirjeldatud Vissukese uudiste rubriigis.

Juba pikka aega ei looda enam uusi posti teel saadetavaid pabertrükkiseid. Kõik uued analüüsid on kättesaadavad Vissukeses. Täna on Vissuke kujunenud enamiku piimaveisekasvatajate põhiliseks töövahendiks, eriti neile, kes on üle läinud paberivabale suhtlemisele.

Inno Maasikas
andmetöötuse osakonna juhataja

Muhedat

Korraldatakse riigihange Soome lahe alla tunneli rajamiseks. Kui mitme pakkumise hind jääb suurusjärku 1–3 miljardit, siis ühes on hinnaks märgitud 100 000.

Korraldajad kutsuvad pakkuja kohale, et aimu saada, kuidas on võimalik nii odavalt selline suurprojekt ellu viia.

“See on lihtne: mina võtan labida ja hakkab Eesti poolt kaevama ja mu sõber hakkab Soome poolt kaevama ja keskel saame kokku.”

“Mis saab aga siis, kui te kokku ei saa?”

“Kaks tunnelit.”

Tööjuubilarid

Septembris täitus 20 tööaastat laboris kvaliteedijuht **Aime Lokkil** ja analüütik **Denis Protopopovil**. Suuresti tänu neile on laboris kvaliteedisüsteem ja analüsaatorid korras ja hooldatud. Novembris tähistab 40. tööjuubelit geneetilise hindamise juht **Mart Uba**, kes arvuderägistikust toob välja veiste ja lammaste ning vajadusel ka sigade aretusväärtused.

www.epj.ee
epj@epj.ee

F. Tuglase 12, 50094 Tartu linn

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762 526 3529
Harju-, Jõgeva-, Järva- ja Valgamaa klienditeenindaja	738 7751
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu-, Viljandi- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7753
Hiiu-, Ida-Viru-, Lääne-Viru, Pärnu- ja Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7769

Labor

F. R. Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu linn

Telefon	738 7726 510 9624
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Jõudluskontrolli spetsialistid maakonnas

Harjumaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee		
Harjumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Hiiumaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee	Mäe 2, Käina	2. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Jõgevamaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Järvamaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	Pärnu 58 II korrus, Paide	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee	Neffi 2, Piira, Lääne-Virumaa	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee	Jaani 10 I korrus, Haapsalu	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee		
Pärnumaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee		
Pärnumaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee		
Raplamaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee	Kuusiku tee 6, Rapla	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee	Kohtu 10, Kuressaare	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	F. Tuglase 12–215, Tartu	1. ja 3. E 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee		
Viljandimaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	Vabaduse plats 4–317, Viljandi	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee	Liiva 11 II korrus, Võru	T 9.00-15.00